

Handläggare
Lena Embertsén
Telefon: 08-508 28 864

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2019-03-05 p. 19

Kemikalietillsyn 2018 - PFAS högfluorerade ämnen i konsumentprodukter

Förvaltningens förslag till beslut

1. Godkänna rapporten.
2. Överlämna rapporten för kännedom till besökta butiker, Kemikalieinspektionen och berörda branschorganisationer.

Monika Gerdhem
Tf. förvaltningschef

Gustaf Landahl
Avdelningschef

Bakgrund

Den tillsynsrapport, som redovisas här, är en del i det samarbete som Malmö, Helsingborg, Göteborg och Stockholm har kring kemikalietillsyn. Rapporten har sammanställts av Helsingborg.

I tillsynsprojektet har förekomsten av högfluorerade föreningar, PFAS (Per- and polyfluorinated Alkylated Substances) i konsumentprodukter kontrollerats. Projektet har genomförts i tre delprojekt under 2018. Tre produkttyper har kontrollerats - mattor, skidvallor och kosmetiska produkter. Butiker som säljer dessa produkter har besökts. De tre olika delprojekten redovisas i bilagor till rapporten. Stockholm har ansvarat för den del som handlar om vallor. Vid besöken informerades butikerna om PFAS. Butikernas egenkontroll gällande kemikalier samt märkning av kosmetiska produkter kontrollerades. Produkter köptes också in för analys.

PFAS är samlingsnamnet för en stor grupp ämnen som använts sedan 50-talet. De har vatten-, smuts- och fettavvisande egenskaper och är motståndskraftiga mot kemisk och biologisk nedbrytning. Ämnena finns i många konsumentprodukter, till exempel textilier,

brandsläckningsmedel, kosmetiska produkter, skidvallor, rengöringsmedel och livsmedelsförpackningar.

PFAS läcker ut till miljön från användning inom industrin och från konsumentvaror. I naturen bryts de ner mycket långsamt eller inte alls. De kan spridas över stora ytor och når både grundvatten och dricksvatten. PFAS tas lätt upp i kroppen hos djur och bryts inte ner utan samlas i kroppen, ämnena hittas till exempel i isbjörnar i Arktis. Gemensamt för alla högfluorerade ämnen är att de är svårnedbrytbara. Det innebär att de kommer att finnas i natur och människor för en lång tid framöver.

PFAS har hälsofarliga egenskaper, de misstänks vara cancerframkallande och har kopplats till störningar i reproduktion och till beteendeförändringar. Människor utsätts huvudsakligen för PFAS via mat, antingen direkt via livsmedel eller förorenat dricksvatten, eller indirekt via matförpackningar som läcker PFAS till maten. Vi kan även få i oss ämnena via huden om vi använder produkter eller varor som innehåller eller har behandlats med PFAS, eller via lungorna genom att andas in förorenat damm. Ämnena kan också överföras till foster via moderkakan och till spädbarn via modersmjölk och de påverkar utveckling och tillväxt.

Än så länge är endast ett fåtal PFAS reglerade genom lagstiftning. I POPs-förordningen (Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 850/2004 om långlivade organiska föreningar) finns bestämmelser kring PFOS (perfluoroktansulfonat), som innebär att det är förbjudet att aktivt tillsätta ämnet i merparten av alla varor och produkter. Den 4 juli 2020 träder en begränsning i bilaga XVII i Reach i kraft för PFOA (perfluoroktansyra) och ämnen som kan brytas ner till PFOA. Utöver detta finns åtta PFAS upptagna på kandidatförteckningen, vilket innebär att de på sikt kommer att utredas och eventuellt begränsas.

Resultat

I projektet besöktes totalt 86 butiker, varav ett 40-tal i Stockholm. Sammanlagt analyserades 37 produkter – åtta mattor, nio skidvallor och 20 kosmetiska produkter.

Åtta av de testade produkterna (sju skidvallor och en foundation) skulle inte klara de begränsningsregler som införs inom EU i juli 2020. Begränsningarna kommer gälla för PFOA och ämnen som kan omvandlas till PFOA.

I 29 av 37 produkter kunde något av de PFAS som analyserna omfattade påvisas.

Mattor

I matt-butikerna var kunskapen om högfluorerade ämnen relativt låg, men sju av åtta butiker ställde ändå krav på att mattorna ska vara miljömärkta. Hälften av mattorna innehöll något eller några av de ämnen som analyserades. Halterna var dock mycket låga. I två av mattorna påvisades ämnen som är upptagna på kandidatförteckningen. Halterna var dock mycket lägre än gränsen, 0,1 viktsprocent, som gäller för informationsplikten enligt Reach. Bilaga 1 i rapporten

Skidvallor

Dessa butiker kände väl till att vallor kan innehålla fluorerade föreningar och att fluor utgör ett miljö- och arbetsmiljöproblem. Vallor saluförs efter sitt fluorinnehåll, som hög- låg- eller fluorfria vallor, det är dessutom en fråga som har diskuterats i media. Det händer, men inte ofta, att kunder frågar efter fluorfria vallor. Några butiker rekommenderar också fluorfria vallor eller lågfluorvallor för motionärer och träning.

Sju av de nio analyserade vallorna innehöll PFOA över gränsen i det kommande förbudet (25 ng/g). En produkt innehöll även ett ämne som kan omvandlas till PFOA över gränsen i det kommande förbudet (1000 ng/g), se bilaga 2 i rapporten. PFOS förekom inte i någon av de analyserade produkterna. Flera av de ämnen som finns upptagna på kandidatförteckningen förekom, dock i låga halter.

Vallor kan, utöver de analyserade föreningarna, också innehålla andra fluorerade föreningar, till exempel semifluorerade n-alkaner.

Kosmetiska produkter

En kosmetisk produkt innehöll PFOA, samt ämnen som kan omvandlas till PFOA långt över gränserna i det kommande förbudet (25 ng/g respektive 1000 ng/g).

Över 500 kosmetiska produkter, från 65 butiker, granskades också avseende märkning. Totalt hittades 135 produkter med minst en avvikelser. Den vanligaste var att varningstext saknades på svenska. Andra vanliga avvikelser var avsaknad av innehållsförteckning

och/eller namn och adress till ansvarig person. Information är viktig för konsumentens säkerhet och för att konsumenter ska kunna göra ett informerat val när de köper en produkt, se bilaga 3 i rapporten.

Förvaltningens kommentarer

I 29 av 37 analyserade produkter, påvisades någon eller flera av de PFAS som ingick i analyserna, om än i mycket låga halter. Resultaten visar att PFAS förekommer i både skidvällor och kosmetiska produkter. För mattor är resultatet inte lika tydligt men det indikerar ändå att PFAS förekommer i mattor i handeln, om än i låga halter. I mattor och kosmetiska produkter förekommer ämnen som skulle vara förbjudna eller kommer att bli förbjudna om halterna hade varit högre. Trots att halterna är låga så bidrar detta till att människor och miljö utsätts för PFAS. När det gäller skidvällor är det tydligt att en stor del av sortimentet i dagsläget inte skulle klara det kommande förbudet. Förekomsten av PFOA och ämnen som kan omvandlas till PFOA är anmärkningsvärd, med tanke på att fluorindustrin uppger att dessa ämnen inte längre produceras eller används inom EU.

Naturskyddsföreningen har de senaste åren uppmärksammat förekomsten av PFAS i kosmetiska produkter och också låtit IVL Svenska Miljöinstitutet genomföra samma analyser som genomfördes inom ramen för detta tillsynsprojekt. Resultaten från de olika projekten är samstämmiga. Flera stora tillverkare har meddelat att de kommer sluta använda PFAS.

Att branschen påverkas av undersökningar som genomförs och av den mediala uppmärksamheten är positivt och visar att den här typen av arbete behövs och gör nytta. Tillsynen bidrar även till att sprida information om kemikalier i konsumentprodukter till butiker. Målet är att butikerna ska ställa långtgående krav på sina leverantörer gällande innehållet i de produkter som köps in, för att på så sätt trycka på för att nå ett giftfritt samhälle.

Bilagor

1. Kemikalietillsyn 2018 PFAS – högfluorerade ämnen samarbete mellan Malmö, Göteborg, Helsingborg och Stockholm